

221. ἔτι τοίνυν, ὦ ἄνδρες, ἄξιον ἦν θεάσασθαι Σωκράτη, ὅτε ἀπὸ Δηλίου φυγῆ ἀνεχώρει τὸ στρατόπεδον· ἔτυχον γὰρ παραγενόμενος ἵππον ἔχων, οὗτος δὲ ὄπλα. ἀνεχώρει οὖν ἐσκεδασμένων ἤδη τῶν ἀνθρώπων οὗτός τε ἅμα καὶ Λάχης· καὶ ἐγὼ περιτυγχάνω, καὶ ἰδὼν εὐθύς παρακελεύομαι τε αὐτοῖν θαρρεῖν, καὶ ἔλεγον ὅτι οὐκ ἀπολείψω αὐτῶ. ἐνταῦθα δὴ καὶ κάλλιον ἐθεασάμην Σωκράτη ἢ ἐν Ποτειδαίᾳ—αὐτὸς γὰρ ἦττον ἐν φόβῳ ἢ διὰ τὸ ἐφ’ ἵππου εἶναι—πρῶτον μὲν ὅσον περιῆν (b) Λάχης τῶ ἔμφρων εἶναι· ἔπειτα ἔμοιγ’ ἐδόκει, ὦ Ἀριστόφανες, τὸ σὸν δὴ τοῦτο, καὶ ἐκεῖ διαπορεύεσθαι ὥσπερ καὶ ἐνθάδε, βρενθυόμενος καὶ τῶφθαλμῶ παραβάλλον, ἠρέμα παρασκοπῶν καὶ τοὺς φίλους καὶ τοὺς πολεμίους, δῆλος ὢν παντὶ καὶ πάνυ πόρρωθεν ὅτι εἴ τις ἄψεται τούτου τοῦ ἀνδρός, μάλα ἐρρωμένως ἀμυνεῖται. διὸ καὶ ἀσφαλῶς ἀπῆει καὶ οὗτος καὶ ὁ ἑταῖρος· σχεδὸν γὰρ τι τῶν οὕτω διακειμένων ἐν τῶ πολέμῳ οὐδὲ ἄπτονται, ἀλλὰ τοὺς προτροπάδην (c) φεύγοντας διώκουσιν. Πολλὰ μὲν οὖν ἂν τις καὶ ἄλλα ἔχοι Σωκράτη ἐπαινέσαι καὶ θαυμάσια· ἀλλὰ τῶν μὲν ἄλλων ἐπιτηδευμάτων τάχ’ ἂν τις καὶ περὶ ἄλλου τοιαῦτα εἴποι, τὸ δὲ μηδενὶ ἀνθρώπων ὅμοιον εἶναι, μήτε τῶν παλαιῶν μήτε τῶν νῦν ὄντων, τοῦτο ἄξιον παντὸς θαύματος. οἷος γὰρ Ἀχιλλεὺς ἐγένετο, ἀπεικάσειεν ἂν τις καὶ Βρασίδα καὶ ἄλλους, καὶ οἷος αὖ Περικλῆς, καὶ Νέστορα καὶ Ἀντήνορα—εἰσὶ δὲ καὶ ἕτεροι— (d) καὶ τοὺς ἄλλους

Επιπρόσθετα, αγαπητοὶ φίλοι, θα ἀξίζε να δεῖτε το Σωκράτη, την ὥρα της εγκατάλειψης του στρατοπέδου μετὰ την υποχώρηση στο Δῆλιο. Ἐτυχε λοιπὸν να βρεθῶ δίπλα του, ἐγὼ πάνω στο ἄλογο καὶ κείνος πεζὸς με τον σπλισμὸ του. Κι ἐνῶ ἤδη οἱ στρατιῶτες ἔτρεχαν πανικόβλητοι ἐδῶ καὶ κεῖ, αὐτὸς, οπισθοχωροῦσε ψύχραιμα κι ἦταν κι ο Λάχης μαζί του. Εγὼ, λοιπὸν, ἔπεσα πάνω τους καὶ, μόλις τους εἶδα, ἀρχισα να τους ἐμψυχῶνῶ καὶ να τους δίνω θάρρος, διαβεβαιώνοντάς τους ὅτι δεν θα τους εγκαταλείψω. Καὶ ἐδῶ μου δόθηκε η ευκαιρία να τον διακρίνω καλύτερα ἀπ’ ὅτι στην Ποτίδαια – προσωπικὰ βέβαια ἤμουν πάνω στο ἄλογο καὶ, κατὰ συνέπεια, εἶχα λιγότερους λόγους ἀνησυχίας - καὶ, κατὰ πρῶτον, παρατήρησα πόσο ξεπερνοῦσε το Λάχητα στην καθαρὴ καὶ ψύχραιμη σκέψη. Κατὰ δεύτερον, Ἀριστοφάνη, πρόσεξα ὅτι καὶ ἐκεῖ περπατοῦσε, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἐδῶ κατὰ τη δική σου χαρακτηριστικὴ φράση **«καμαρωτὰ με τη μύτη ψηλά σαν την πάπια, ρίχνοντας λοξὲς ματιές¹»** παρατηρώντας ἀκτινωτὰ με ηρεμία καὶ τους συμμάχους καὶ τους ἐχθρούς, παρέχοντας πειστικὰ ἐχέγγυα στον καθένα, ἀκόμη καὶ ἀπὸ πολὺ μεγάλη ἀπόσταση, πῶς, ὅποιος ἐπιτεθεῖ στον ἀντρα αὐτὸ, θα ἀντιμετωπιστεῖ με ἰσχυρὴ καὶ σθεναρὴ ἀμυνα. Γι’ αὐτὸ καὶ ἀποχώρησε με ἀσφάλεια, τόσο ο ἴδιος, ὅσο κι ο φίλος του. Γιατί, κατὰ κανόνα, δεν ἐπιτίθενται καθόλου ἐναντίον ἐκείνων που τέτοια στάση κρατοῦν στον πόλεμο, παρά καταδιώκουν ἐκείνους που το βάζουν στα πόδια ἔχοντας στρέψει ολοσχερῶς τα νῶτα τους καὶ δεν κοιτᾶζουν πίσω. Υπάρχουν κι ἄλλα πολλὰ καὶ υπέροχα πράγματα που θα μπορούσε κανεὶς να βρεῖ για να ἐξυμνήσει το Σωκράτη: Βέβαια σχετικά με τις ἄλλες συνήθειες καὶ ἀσχολίες του, ἴσως εὐκόλα καὶ ἐκ του προχείρου θα μπορούσε να ἀναφέρει κάποιος παρόμοια πράγματα καὶ για κάποιον ἄλλο, το γεγονός ὅμως ὅτι δεν μοιάζει με κανένα οὔτε ἀπὸ τους ἀρχαίους ἀλλὰ οὔτε κι ἀπ’ το συγχρόνους του, αὐτὸ ἀξίζει κάθε θαυμασμό. Το χαρακτήρα του Ἀχιλλέα, παραδειγματος χάρι, θα μπορούσε κάποιος να τον παρομοιάσει με του Βρασίδα ἢ καὶ κάποιων ἄλλων, του Περικλή πάλι με του Νέστορα καὶ του Ἀντήνορα – υπάρχουν βέβαια κι ἄλλοι· Ὅμως αὐτὸς ἐδῶ ἔχει μοναδικές

¹ Νεφέλες, 360

κατὰ ταῦτ' ἄν τις ἀπεικάζοι· οἷος δὲ οὔτοσὶ γέγονε τὴν ἀτοπίαν ἄνθρωπος, καὶ αὐτὸς καὶ οἱ λόγοι αὐτοῦ, οὐδ' ἐγγὺς ἄν εὔροι τις ζητῶν, οὔτε τῶν νῦν οὔτε τῶν παλαιῶν, εἰ μὴ ἄρα εἰ οἷς ἐγὼ λέγω ἀπεικάζοι τις αὐτόν, ἀνθρώπων μὲν μηδενί, τοῖς δὲ σιληνοῖς καὶ σατύροις, αὐτόν καὶ τοὺς λόγους. Καὶ γὰρ οὖν καὶ τοῦτο ἐν τοῖς πρώτοις παρέλιπον, ὅτι καὶ οἱ λόγοι αὐτοῦ ὁμοιώτατοί εἰσι τοῖς σιληνοῖς τοῖς (ε) διοιγομένοις. εἰ γὰρ ἐθέλοι τις τῶν Σωκράτους ἀκούειν λόγων, φανεῖεν ἄν πάνυ γελοῖοι τὸ πρῶτον· τοιαῦτα καὶ ὀνόματα καὶ ῥήματα ἕξωθεν περιαμπέχονται, σατύρου δὴ τινα ὑβριστοῦ δορᾶν. ὄνους γὰρ κανθηλίους λέγει καὶ χαλκέας τινὰς καὶ σκυτοτόμους καὶ βυρσοδέψας, καὶ αἰεὶ διὰ τῶν αὐτῶν τὰ αὐτὰ φαίνεται λέγειν, ὥστε ἄπειρος καὶ ἀνόητος ἄνθρωπος πᾶς ἄν τῶν λόγων καταγελάσειεν.

ιδιότητες, κι αυτός και τα λόγια του, κι όσο κι αν ψάξει κανείς και ανάμεσα στους ανθρώπους της εποχής μας και ανάμεσα στους παλιούς, δεν θα βρει ούτε καν παραπλήσιο ή παρεμφερή, εκτός κι αν κάποιος, δανειζόμενος τα λόγια μου, δεν τον παρομοιάζει στην εμφάνιση και στην ομιλία με κάποιο ανθρώπινο ὄν, αλλά μ' εκείνους τους σατύρους και τους σιληνούς..

Πράγματι, υπάρχει ένα πράγμα που παρέλειψα στην αρχή, ότι δηλαδή και τα λόγια του παρουσιάζουν εκπληκτικές ομοιότητες με τους σιληνούς που είναι ανοιγμένοι. Αν κάποιος επιλέξει να ακούσει κάποια διάλεξη του Σωκράτη, αρχικά θα αισθανθεί τα λόγια του ως πάρα πολύ γελοία.

Οι λέξεις και οι φράσεις έχουν μια εξωτερική επένδυση τέτοια, λες και πρόκειται για το δέρμα κάποιου σκανδαλιάρη σατύρου. Κάνει λόγο για γαιδάρους που είναι μεγάλοι για φόρτωμα, για κάποιους σιδηρουργούς, για τσαγκάρηδες και για ταμπάκους και δίνει την εντύπωση ότι επαναλαμβάνει τα ίδια πράγματα με τους ίδιους ὄρους, με αποτέλεσμα ο κάθε ἀνόητος κι ὅποιος δε διαθέτει πείρα να λοιδορήσει τα λόγια του.

κι ὅλους τους ἄλλους, τηρουμένων των αναλογιών, θα μπορούσε κάποιος να τους παρομοιάσει.